

آزمون حضوری
شماره پنج

رشته انسانی

تجربې | ریاضی | انسانی

ویژه کنکور
۱۴۰۳

مرورنامه آزمون آزمایشی خیلی سبز

نام درس	مباحث	از صفحه	تا صفحه	مؤلف	ویراستار
تاریخ	تاریخ دهم درس‌های ۵ تا ۸ صفحه ۴۲ تا ۷۹ تاریخ دوازدهم درس‌های ۲ و ۳ صفحه ۱۶ تا ۴۶	۲	۱۱	علیرضا کاهیدوند	وجیهه صادقی مالوآجردی

درس پنجم: هند و چین

تمدن هند (سند باستان)

● رود سند عامل پیدایش تمدنی منسوب به همین نام است؛ تمدنی متکی بر کشاورزی که به مرور زمان ابعاد گسترده‌تری یافت و در نهایت با ورود آریایی‌ها از بین رفت.

← **حرفه و تجارت:** (۱) با توجه به وجود رود سند، پیشه اصلی مردم کشاورزی بود و ساکنانش در جلگه‌های آبرفتی و حاصلخیز اطراف آن به کشت محصولات متنوع مثل گندم، جو، پنبه و پرورش دام به‌خصوص گاو میش می‌پرداختند. (۲) گذشته از این، نشانه‌هایی از رواج صنعت سفالگری و نساجی در این منطقه به دست آمده است. (۳) هم‌چنین پیداشدن برخی اشیای (کالا) متعلق به تمدن ایران و بین‌النهرین در دو منطقه موهنجودارو و هاراپا گواه دادوستد میان این مناطق است.

ویژگی‌های تمدن سند

← **شهرسازی و معماری:** (۱) ساکنان تمدن دره سند، شهرهای خود را براساس نقشه‌ای دقیق و معماری تقریباً یکسانی می‌ساختند؛ خیابان‌ها و معابر اصلی و فرعی با پهنای معین و ساختمان‌هایی با معماری همسان و آجرهایی به اندازه‌های مشخص (۲) شهرهای موهنجودارو و هاراپا مجهز به شبکه فاضلاب بودند و چندین بنای عمومی مثل معابد، حمام و ... داشتند.

← **هنر و جامعه:** از ویرانه‌های این تمدن، آثار هنری کشف‌شده، گواه شکوفایی صنعت و هنر در آن است. از سوی دیگر لوح‌ها و نوشته‌هایی از این تمدن باقی مانده که هنوز رمزگشایی نشده است؛ لذا درباره اوضاع سیاسی، اجتماعی و فرهنگی این تمدن چیزی نمی‌دانیم.

حکومت و سلسله‌های پادشاهی در هند

● در جدول زیر با فراز و نشیب شکل‌گیری حکومت یکپارچه در هند آشنا می‌شوید.

سلسله / دوران	جزئیات
داریوش هخامنشی	داریوش قسمت‌هایی از شمال غرب هند را تصرف و آن‌جا را خراج‌گزار خویش کرد.
اسکندر مقدونی	پس از برانداختن حکومت هخامنشیان، بخش‌های وسیعی از هند را تصرف کرد (۳۲۷ – ۳۲۶ ق.م).
موریا (۳۲۶ – ۲۰۰ ق.م)	● به دنبال خبر مرگ اسکندر، چندراگوپتا که فرماندهای هندی بود، بر ضد یونانیان شورش کرد و با به اطاعت درآوردن شماری از حاکمان محلی شمال هند سلسله موریا را تأسیس نمود. ● حکومت موریا (جنوب هند) در دوران آشوکا به اوج قدرت رسید و قلمرو آن‌ها به سرتاسر هند به‌جز سرزمین دراویدی‌ها گسترش یافت.
گوپتا (۳۲۰ – ۵۵۰ م)	● پس از آشوکا، حکومت موریا ضعیف شد و چندین سلسله بی‌اهمیت روی کار آمدند تا این‌که گوپتاها ظهور کردند و چندین قرن بر هند فرمان راندند. ● گوپتاها هم در شمال هند قدرت را به دست گرفتند و حکومت مرکزی تشکیل دادند.

چین باستان

● طبق کاوش‌های باستان‌شناسی، در دوران نوسنگی (حدود ۸ هزار سال پیش)، روستاییان در اطراف رودهای هوانگ‌هو (رود زرد) و یانگ‌تسه مشغول کشاورزی بودند ← ارزن، گندم، برنج و ابریشم تولید می‌کردند.

● در چین هم مثل سایر تمدن‌هایی که بررسی کردیم، تولید مازاد بر نیاز محصولات کشاورزی و دامی، باعث (۱) افزایش جمعیت و (۲) پیدایش نخستین شهرها حدود ۱۵۰۰ ق.م شد.

← آسیب‌پذیری: به سبب موقعیت جغرافیایی ویژه، کم‌تر تحت نفوذ خارجی‌ان بودند؛ شاید به همین دلیل آریایی‌ها به آن وارد نشدند.

← ویژگی‌های چین باستان: ارتباط: چینیان زمانی با هند و ایران ارتباط داشتند که به لحاظ فرهنگی و تمدنی پیشرفته بودند و حرفی برای گفتن داشتند!

← حکومت: تا قبل از روی کار آمدن ژنگ، در چین حکومت متحد و یکپارچه وجود نداشت و شامل چندین دولت - شهر بود که بر هر قسمت از آن جنگاورانی حکومت می‌کردند؛ برای همین با تفرقه سیاسی و یورش اقوام کوچ‌رو در شمال (دره رود هوانگ‌هو) روبه‌رو شد.

شی‌هوانگ‌تی (ژنگ) یکی از فرمانروایان سلسله چهاین بود که (۱) تشکیلات اداری و مالیاتی را نوسازی کرد تا بتواند تمرکز بیشتری بر حکومت و سرزمین چین داشته باشد. (۲) شبکه گسترده‌ای از جاده‌ها ساخت و مقیاس وزن‌ها و اندازه‌ها و عیار سکه‌ها را با قصد رونق تجارت، یکسان کرد. (۳) دیوار بزرگ چین را که توسط فرمانروایان پیشین ساخته شده بود، تکمیل کرد. این دیوار در شمال چین (جایی که مدام مورد یورش بیگانگان بود) ساخته شد.

- سلسله هان -

- پس از مرگ شی‌هوانگ‌تی، چین دچار جنگ داخلی شد و از دل این قائله، سلسله هان روی کار آمد.
- در دوران این سلسله، چین دچار تغییر و تحولات چشمگیری شد. کشاورزی، علم و فرهنگ پیشرفت کرد و چینیان دست به اختراعات مهمی زدند.
- سلسله هان با توسعه قلمرو خود از سمت جنوب و غرب با سایر کشورها مثل ایران ارتباط سیاسی، اقتصادی و فرهنگی برقرار کرد. در دوره هان جاده ابریشم گشایش یافت که چین را از طریق ایران به اروپا متصل می‌کرد.

آیین و اندیشه کنفوسیوس

- کنفوسیوس یک اندیشمند و فیلسوف چینی بود که چند قرن پیش از شی‌هوانگ‌تی زندگی می‌کرد. او بیشتر از این‌که به عقاید مذهبی و باور به خدایان چینی بپردازد، به رفتار اخلاقی توجه داشت؛ این‌که حاکمان و مردم چگونه و چه‌طور رفتار کنند.
- در مقابل عقاید کنفوسیوس دو رویکرد شکل گرفت: یکی شی‌هوانگ‌تی که به شدت مخالف آن بود و دستور داد آثارش را بسوزانند و پیروان او را نابود کنند و دیگری سلسله هان که تعالیم کنفوسیوس را مبنای سیستم اداری خود و انتخاب مأموران دولت قرار داد. ← در چارچوب این اصول، افراد براساس توانمندی و شایستگی‌های خویش و نه بر مبنای ثروت و وابستگی‌های خانوادگی به خدمت گرفته می‌شدند.

نکته

آیین بودا در زمان سلسله هان به چین راه یافت و در کنار آیین کنفوسیوس مورد پذیرش مردم قرار گرفت.

♦♦ درس هشتم: یونان و روم ♦♦

♦♦ یونان باستان ♦♦

- یونان باستان یکی از کانون‌های مهم تمدنی اروپا به شمار می‌رود. این تمدن شامل سرزمین‌های جنوب شبه‌جزیره بالکان و جزیره‌های مجاور آن در دریاهای مدیترانه و اژه بود.
- یونان باستان از طریق کشتی‌رانی و دریانوردی شکوفا شد؛ چرا؟ چون بخش وسیعی از یونان را کوه‌های صخره‌ای فراگرفته است و به آن، موقعیت شبه‌جزیره‌ای بخشیده؛ به علاوه سواحل طولانی با خلیج‌ها و بریدگی‌ها شرایط مناسبی را برای این امر فراهم کرده است. در یک کلام، یونان به جای زمین حاصلخیز، دریای فراخ داشت. در یونان باستان تا پیش از عصر دولت - شهرها (۸۰۰ و ۷۰۰ ق.م) و مهاجرت اقوام هند و اروپایی به آن‌جا، دو تمدن مهم وجود داشت: تمدن مینوسی در جزیره کرت (جنوب یونان) / تمدن میسن در مرکز.
- تمدن میسن به دلیل رقابت شهرها و جنگ‌های داخلی ضعیف شد و از ۱۱۰۰ تا حدود ۸۰۰ ق.م یونان دچار چنان انحطاطی شد که مورخان

آن را عصر تاریکی نامیده‌اند و پس از آن عصر دولت‌شهرها آغاز شد.

- ← آتن: مرکز فعالیت‌های فلسفی، علمی و هنری و نیز زادگاه مردم‌سالاری (دموکراسی) به شمار می‌رفت. در این دوره (۵۰۰ تا ۳۳۸ ق.م) شاهد شکوفایی از رشد فکری، فرهنگی، علمی، هنری و ادبی هستیم.
 ← اسپارت: جامعه‌ای نظامی‌گرا و جنگاور بود که به امور فرهنگی و هنری چندان علاقه‌ای نداشت.

– فرهنگ و تمدن یونان باستان –

به جدول زیر توجه کنید:

فرهنگ و تمدن یونان باستان	
دین	یونانیان به خدایان متعددی اعتقاد داشتند که مهم‌ترین آن‌ها دوازده خدایی بودند که در کوه المپ جای داشتند و در رأس آن‌ها، زئوس خدای آسمان و آذرخش بود.
حکومت و سیاست	<ul style="list-style-type: none"> در یونان باستان مثل سایر تمدن‌ها، حکومت پادشاهی موروثی برقرار بود اما در نتیجه (۱) توسعه دریانوردی و (۲) گسترش تجارت خارجی طبقه‌ای از ثروتمندان و اشراف برآمدند که مدعی قدرت شدند و جای شاهان را گرفتند. در آتن مردم به رهبران مورد نظر خود رأی می‌دادند ولی همین هم کاملاً مطابق با مدل حکومتی تمدن‌های عهد باستان بود، چون فقط مردان حق رأی داشتند و زنان، بردگان و بیگانگان نادیده گرفته می‌شدند.
فلسفه	<ul style="list-style-type: none"> یونان و به‌ویژه آتن نزد بسیاری از دانشمندان و مردم جهان امروز، زادگاه فلسفه شناخته می‌شود. فلسفه یونان – در قرن‌های چهارم و پنجم پیش از میلاد – با ظهور فیلسوفانی همچون سقراط، افلاطون و ارسطو به اوج خود رسید و تأثیر زیادی بر فیلسوفان مسلمان به‌ویژه فیلسوفان ایرانی مثل فارابی و ابن سینا گذاشته است.
علم، هنر و ادبیات	در یونان باستان، علوم مختلفی مثل ریاضی، فیزیک، پزشکی و تاریخ‌نگاری شکوفا شد.

روم باستان

- (۱) حدود ۱۵۰۰ ق.م گروهی از اقوام هند و اروپایی وارد ایتالیا شدند و روستاهایی را بنا نهادند.
 (۲) بعدها گروهی از یونان وارد ایتالیا شدند.
 (۳) شهر رم در مرکز ایتالیا از ادغام تعدادی روستا در کرانه رود تیبر پدید آمده بود. در سال ۵۰۹ ق.م، ساکنان این شهر بر شاه خود شورش کردند و توانستند جمهوری رم را به وجود بیاورند.
 (۴) جمهوری رم در سال‌های میان ۵۰۹ تا ۲۶۴ ق.م با شکست رقیبان خود گسترش پیدا کرد و توانست بر سرتاسر شبه‌جزیره ایتالیا چیره شود.

نکته

جمهوری روم به واسطه (۱) افزایش سرزمین‌های تحت سلطه و (۲) نیاز به تغییر شیوه حکومت بر این قلمرو گسترده، از جمهوری به امپراتوری تبدیل شد. تا این که کنستانتین قسطنطنیه یا بیزانتیوم را به پایتختی برگزید و روم را به دو قسمت شرقی و غربی تقسیم کرد که شرقی شد بیزانس و پایتختش قسطنطنیه و توسط عثمانی‌ها نابود شد و غربی نیز توسط ژرمن‌ها!

– فرهنگ و تمدن یونان باستان –

جدول زیر را که درباره فرهنگ و تمدن روم باستان است، دریابید.

فرهنگ و تمدن روم باستان	
دین	رومیان مثل یونانیان خدایان متعددی می پرستیدند و در راستای گرامی داشت آن‌ها مسابقه و جشنواره برگزار می کردند.
هنر و معماری	<ul style="list-style-type: none"> رومیان در معماری و مجسمه سازی به مهارت بسیار دست یافتند. یکی دیگر از دستاوردهای رومیان ساخت شبکه پیشرفته ای از جاده ها بود. مهندسان و کارگران رومی برای احداث جاده های سنگ فرش شده، دامنه تپه ها را می بردند، تونل می کردند، پل می ساختند و باتلاق ها را پر می کردند.

– ظهور و گسترش مسیحیت –

● دین مسیحیت با وجود تمام دشمنی های یهودیان، به تدریج گسترش یافت و روزبه روز بر شمار پیروانش افزوده شد تا جایی که در زمان کنستانتین رونق بی سابقه ای یافت زیرا او به مسیحیت گروید و فرمان آزادی این دین را در امپراتوری روم صادر کرد. ۵۰ سال پس از کنستانتین، مسیحیت دین رسمی امپراتوری روم شناخته شد.

♦♦ درس هفتم: مطالعه و کاوش در گذشته های دور ♦♦

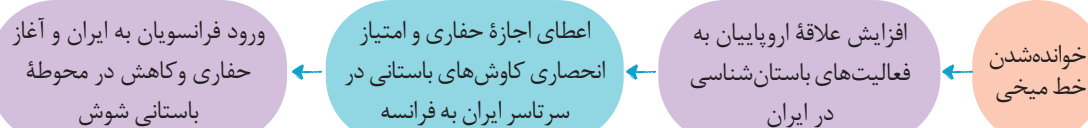
♦♦ پیشینه پژوهش در تاریخ ایران باستان ♦♦

- در دوره قاجار، تاریخ نویسی در ایران رونق گرفت و مورخان ایرانی درباره دوران باستانی کشورمان کتاب ها و مطالب متعددی نوشتند.
- این روند به دلیل ورود اروپاییان به ایران و نیز اکتشافات متوالی در محوطه های باستان سرعت گرفت و روزبه روز بر تعداد کتاب ها و مطالعات درباره گذشته باستانی ایران افزوده شد.
- بر این اساس، به طور کل می توان مطالعاتی را که درباره تاریخ ایران باستان صورت گرفته است، به دو دسته تقسیم کرد:
 - (۱) آگاهی های تاریخی آمیخته با افسانه
 - (۲) آگاهی های تاریخی متکی به پژوهش و کاوش های جدید

تاریخ، همان واقعیتی است که در گذشته اتفاق افتاده! ↔ افسانه ها براساس واقعیت های تاریخی ساخته شده اند، اما با گذشت زمان تغییر کرده و به شکل دیگری درآمدند.

♦♦ پیشینه تحقیقات جدید درباره تاریخ ایران باستان ♦♦

- در زمان محمدشاه قاجار، یک افسر انگلیسی به نام سر هنری راولینسون موفق به خواندن خط میخی شد و سنگ نوشته داریوش هخامنشی را در بیستون ترجمه کرد.

دستاوردهای کاوش‌ها و تحقیقات جدید

- ۱) انتقال بخشی از آثار تاریخی کشف‌شده به موزه‌های اروپا و آمریکا
- ۲) فراهم‌شدن امکان محدود تشخیص تاریخ واقعی از افسانه و شناخت بهتر سلسله‌های ایرانی ماد، هخامنشیان، اشکانیان و ساسانیان
- ۳) مشخص‌شدن سابقه حضور تمدن نسبتاً پیشرفته در ایران
- ۴) تقسیم تاریخ ایران به پیش از تاریخ و دوران تاریخی

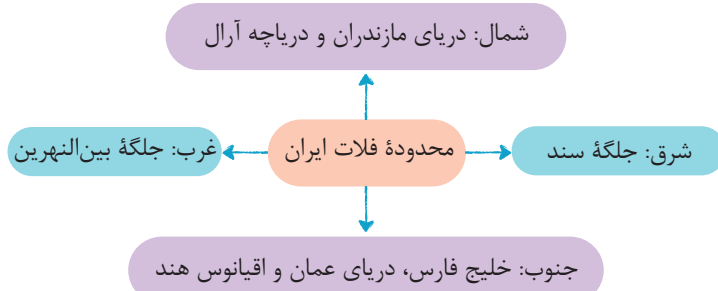
منابع تحقیقات تاریخ ایران در دوران باستان

- منابع دست اول به دو گروه نوشتاری و غیرنوشتاری تقسیم می‌شود.
- غیرنوشتاری شامل تمامی اشیاء و بناها می‌شود اما منابع نوشتاری تاریخ ایران در عصر باستان به دو گروه نوشته‌های غیرایرانی و ایرانی تقسیم می‌شود.

نوشته‌های غیرایرانی	شامل کتاب‌های مورخان یونانی و رومی می‌شود که در صدر آن‌ها تاریخ هرودت قرار دارد. علاوه بر این در تورات (کتاب دینی یهودیان) نیز مطالبی درباره هخامنشیان و به‌خصوص کورش بزرگ وجود دارد.
نوشته‌های ایرانی	اگرچه ایرانیان در عهد باستان مانند یونانیان و رومیان در نوشتن کتاب‌های تاریخی موفق نبودند و تاریخ‌نگاری مطلوبی نداشتند، اما طبق شواهدی به ثبت و ضبط وقایع مهم توجه نشان می‌دادند و دبیران مخصوصی به این کار اشتغال داشتند، حتی هرودت می‌گوید که ایرانیان از شعور و آگاهی تاریخی بالایی برخوردار بودند.

درس هشتم: سپیده‌دم تمدن ایرانی

جغرافیای تمدنی ایرانی

ایران در دوران پیش از تاریخ

- ۱) کهن‌ترین ساکنان فلات ایران: گرچه سابقه حضور انسان در فلات ایران به طور دقیق روشن نیست، اما طبق پژوهش‌های انجام‌شده، گروه‌هایی از آفریقا، آسیای مرکزی، قفقاز و شبه‌قاره هند در دوران پارینه‌سنگی به ایران مهاجرت کردند.
- ۲) از نخستین روستاها تا نخستین شهرها: اگر یادتان باشد در درس چهارم گفتیم «براساس کاوش‌های باستان‌شناسی اخیر، مناطق کوهپایه‌ای زاگرس در غرب ایران، خاستگاه کشاورزی بود.» ابداع کشاورزی یکی از دستاوردهای دوران تولید خوراک (پیش از تاریخ) به شمار می‌رود!

نکته

مردم ایران هم حدود ۸ هزار سال پیش، در اثر تولید مازاد، در زمینه صنایع و هنرهای گوناگونی مانند سفالگری، فلزکاری، بافندگی و خانه‌سازی نیز به پیشرفت‌ها و موفقیت‌های چشمگیری دست یافتند. در اثر این عوامل به مرور نخستین شهرها در حدود ۵ هزار سال (دوره تولید خوراک) پیش در فلات ایران پدید آمدند:

- ۱) شوش و چغامیش در خوزستان؛ ۲) شهداد و جیرفت در کرمان؛ ۳) شهر سوخته در سیستان؛ ۴) سیلک در کاشان

- بد نیست برای آگاهی از چگونگی شکوفایی ساکنان فلات ایران در صنایع و هنرهایی که در بالا ذکر کردیم، به جدول زیر توجه کنید.

سفالگری	فلزکاری	خانه سازی
<ul style="list-style-type: none"> ● پیشرفت مردم ایران در ساخت ظروف سفالی از حدود ۸ هزار سال پیش ● اختراع چرخ سفالگری و بروز دگرگونی در ساخت ظروف سفالی ● وجود ظروف سفالی ساده و نقش دار متنوع در سکونتگاه های باستانی ایران ● مشتری های این ظروف ← ساکنان سرزمین های دیگر از جمله بین النهرینی ها 	<ul style="list-style-type: none"> ● ساخت ابزارآلات مختلف به ویژه زیورآلات مسی با چکش کاری بر روی رگه های طبیعی مس از حدود ۸ هزار سال پیش ● وجود بقایای کوره های ذوب و قالب گیری مس در مناطقی مانند شهداد، تل ابلیس و تپه یحیی در استان کرمان و تپه زاغه در قزوین ● بهترین نمونه صنعت و هنر فلزکاری ایران: مفرغ های لرستان ● ساخت اشیا و ظروف سنگ صابون با مهارت و ظرافت تمام در جیرفت و تپه یحیی در استان کرمان ← جیرفت و تپه یحیی دو مرکز مهم تولید و صدور سنگ صابون به مناطق دور و نزدیک 	<ul style="list-style-type: none"> ● استفاده ساکنان فلات ایران - مانند دیگر مناطق جهان - از سرپناه ها و کلبه هایی نه چندان مقاوم از سنگ، چوب و شاخ و برگ گیاهان و درختان در ابتدای یک جانشینی ● ساخت بناهایی محکم تر از گل و سنگ و در نهایت خشت به مرور زمان ● پوشاندن سطح دیوارها با کاه گل و سپس رنگ آمیزی آنها ● پوشاندن سقف خانه ها با تیرهای چوبی

دوران تاریخی (تمدن ایلام)

- سرزمین اصلی ایلامیان شامل جلگه خوزستان و مناطق کوهستانی زاگرس جنوبی و میانی بود. این موقعیت جغرافیایی برای تأسیس سکونتگاه اولیه و تشکیل روستا و سپس شهر، بسیار مناسب است، چراکه هم زمینی برای کشاورزی هست و هم دسترسی به آب (نزدیکی به دریا) مهیاست.
- ایلامی ها به صورت پراکنده با حکومت هایی محلی و کوچک زندگی می کردند^۱ که با هم متحد نبودند؛ از سوی دیگر بین النهرینی ها (سومری ها و اکدی ها) برای تأمین اقتصاد خود، نیازمند منابع طبیعی و معدنی فلات ایران بودند.
- فرمانروایان سومری و اکدی مدام به سرزمین ایلامی ها لشکرکشی می کردند و همین امر سبب شد تا حکومت های کوچک و مستقل ایلامی در حدود ۲۶۰۰ ق.م با یکدیگر متحد شوند و پادشاهی ایلام را تأسیس کنند.

درس دوم: ایران و جهان در آستانه دوره معاصر

ایران در آستانه دوران معاصر

- حکومت افغان ها به دو دلیل دوام چندانی نداشت: (۱) ناتوان در تسلط بر تمام قلمرو صفوی (۲) ناآشنایی با اصول کشورداری

سلسله افشاریه

نکته

سلسله افشاریه از جمله حکومت های کوتاه مدتی است که در ایران پس از سقوط صفوی برکار آمد. افشار در اصل نام یکی از قبایل قزلباش است که در روی کار آمدن صفویه نقش داشته است و در دوران صفوی برای حفاظت از مرزهای ایران در برابر ازبکان به خراسان کوچانده شد.

- نادر پس از خلع تهماسب، یکپارچه کردن ایران و کنارگذاشتن رقبای داخلی، در دشت مغان شورایی ترتیب داد تا با حضور بزرگان شرایط به سلطنت رسیدن خود را مطرح کند. (این شروط را خوب به خاطر بسپارید.)

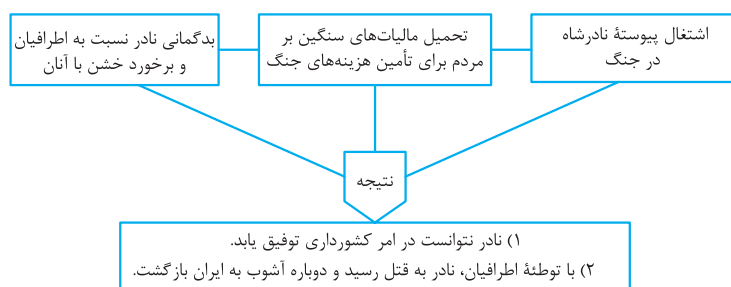
۱- دقیقاً مانند سومری ها و حتی دولت - شهرهای یونانی ولی نه به اندازه آنها پیشرفته

شرایط نادر برای پذیرش سلطنت

(۱) موروثی شدن سلطنت در خاندان او (۲) عدم حمایت بزرگان از خاندان صفوی (۳) حل اختلافات مذهبی با دولت عثمانی

- تثبیت و سقوط سلسله افشاریه -

سلسله زند

- پس از نادر، افراد مختلفی بر سر جانشینی او عرض اندام کردند من جمله برادرزاده‌هایش عادل‌شاه و ابراهیم‌شاه.
- در این میان کریم‌خان (رئیس زند از طایفه لر) یکی از سردارانی بود که پس از مرگ نادر، در صدد کسب قدرت برآمد و در نهایت هم پیروز شد.
- او برخلاف نادر از ادامه لشکرکشی و جنگ برای در اختیار گرفتن اقصی نقاط ایران دست کشیده و همین امر موجب بازگشت آرامش، رونق و رفاه نسبی به ایران به خصوص شیراز گردید.
- کریم‌خان به جای انتخاب لقب شاه، خود را وکیل‌الرعا یا نامید و مقرر حکومتش را در شیراز قرار داد.

- سقوط سلسله زند -

- به دنبال مرگ کریم‌خان زند بار دیگر وضع سیاسی و اجتماعی آشفته گردید تا این که لطفعلی‌خان بر تخت تکیه زد؛ اما او هم چندان مرد سیاست نبود و حکومت زندیه توسط آقامحمدخان قاجار از میان رفت.

دلایل شکست لطفعلی‌خان	دلایل آشفته‌گی ایران بعد از کریم‌خان
(۱) غرور	(۱) جنگ داخلی بین جانشینان کریم‌خان
(۲) اشتباهات نظامی	(۲) به قدرت رسیدن نزدیک ۷ نفر در عرض ۱۵ سال
(۳) روی گردانی بزرگان از وی من جمله ابراهیم‌خان کلانتر	(۳) فروپاشی سیاسی، اقتصادی و نظامی

اوضاع اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی

اگر یادتان باشد، در مرورنامه قبلی، مفصل درباره وضعیت علم، ادب، فرهنگ، معماری و ... در دوره افشار و زند صحبت کردیم. وقت تنگ است و هنوز به جهان غرب نرسیدیم.

جهان در آستانه دوران معاصر

به طور کل این بخش دو قسمت می شود که در جدول زیر می بینید:

ضعیف (شرق)	شکوفایی قدرت (اروپا)
عثمانی گورکانی	فرانسه روسیه انگلستان آمریکا

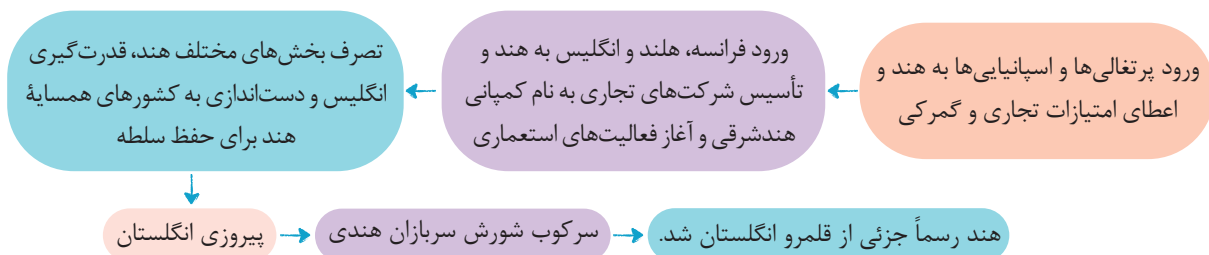
– عثمانی و گورکانی در آستانه فروپاشی –

- دلایل ضعف عثمانی عبارت است از: (۱) تنوع اقوام و ادیان و مذاهب (۲) گستردگی قلمرو (۳) سیاست های خشن و نادرست عثمانی ها در برخورد با اقلیت های مذهبی و قوم (۴) فساد سران سپاه (۵) دخالت های زنان حرم سرا در امور لشکری و کشوری
- نتیجه** کشورهای اروپایی به ویژه روسیه، انگلیس، فرانسه و اتریش برای کسب منافع و به بهانه دفاع از حقوق اقلیت ها → در امور داخلی این حکومت به دخالت می پرداختند.

نکته

عثمانی هرگز به صورت کامل به مستعمره اروپایی ها تبدیل نشد، چراکه کشورهای اروپایی نیز درگیر مسائل و رقابت های موجود میان خود بودند؛ لذا این امپراتوری تا پایان جنگ جهانی اول به حیات خود ادامه داد.

- هند چگونه به مستعمره انگلستان تبدیل شد؟

– اروپا –

پس از دوره رنسانس، اروپا و آمریکا سه انقلاب بزرگ به خود دید:

- (۱) انقلاب باشکوه انگلستان برای مشروطه
- (۲) انقلاب استقلال آمریکا و انقلاب کبیر فرانسه
- (۳) اما یک انقلاب دیگری رخ داد که جهان را دگرگون کرد؛ انقلاب صنعتی.

تعریف انقلاب صنعتی

- تا اواخر قرن ۱۸م. عامل اصلی تولید، نیروی بازوی انسان بود. انقلاب صنعتی یعنی استفاده از نیروی محرکه آب و بخار به جای نیروی انسان. این انقلاب از انگلستان با اختراع و تکمیل ماشین بخار آغاز شد.
- نخستین تحول در صنعت نساجی و سپس در کشاورزی و حمل و نقل ایجاد شد.
- کشورهای صنعتی به این موارد نیاز داشتند: (۱) مواد اولیه (۲) نیروی کار ارزان (۳) بازار فروش محصولات (۴) سرمایه مادی فراوان (۵) حمایت سایر دولت‌ها

پیامدهای انقلاب صنعتی

- گسترش استعمار و غارت کشورهای آسیایی و آفریقایی
- بهره‌کشی از کارگران (داخل اروپا)

مشکلات انقلاب صنعتی

- (۱) تغییر مناسبات انسانی، اجتماعی و اقتصادی موجب قدرت و رفاه بیشتر اروپاییان شد.
- (۲) گسترش بی‌رویه شهرها و آلودگی‌های زیست‌محیطی، در نتیجه رشد سریع جمعیت
- (۳) پیدایش فاصله طبقاتی و در نتیجه پیدایش نارضایتی‌های اجتماعی و اقتصادی

انگلستان

- در اواخر قرن هفدهم بین پارلمان به رهبری الیور کرامول و چارلز یکم (پادشاه وقت) جنگی در گرفت که به پیروزی پارلمان انجامید.
- او پادشاه را عزل و خود را رئیس‌جمهور نامید ولی به دلایل مذهبی با پارلمان نیز به اختلاف برخورد و آن را منحل کرد اما با مرگ وی دوباره سلطنت قدرت گرفت تا این‌که انقلاب باشکوه (پیروزی مجلس بر پادشاه) به وقوع پیوست.

ایالت متحده آمریکا

- در آمریکا چه خبر بود؟ ۱۳ ایالت مهاجرنشین تا قرن ۱۸م. در ساحل اقیانوس اطلس تحت استعمار انگلیس قرار داشتند تا این‌که به دلیل (۱) وضع مالیات‌های سنگین و (۲) تحرکات فرانسویان به رهبری جرج واشنگتن دست به شورش زدند و به استقلال رسیدند و جرج واشنگتن نخستین رئیس‌جمهور ایالت متحده شد.

- نتایج استقلال آمریکا
- (۱) پیشروی به سوی غرب و کشتار سرخ‌پوستان و سپس جنوب و گرفتن مکزیک، کالیفرنیا و تگزاس
 - (۲) تصاحب زمین‌ها، استفاده از نیروی کار بردگان و رسیدن به توسعه سیاسی و اقتصادی

فرانسه

- در این دوره در فرانسه، تحولات فکری مهمی پدید آمد. این کشور تحت تأثیر عصر روشنگری اروپا، فلاسفه و روشنفکرانی ظهور یافت که اندیشه‌های آنان، مردم را به سوی انقلاب رهنمون ساخت.
 - نتیجه حضور این روشنفکر، تغییر دیدگاه مردم بود که همین تغییرات در دیدگاه مردم، زیرساخت‌های انقلاب را فراهم کرد.
- در جدول زیر سه تن از روشنفکران (دایرةالمعارف‌نویسان) فرانسه و عقایدشان بررسی می‌شود:

ولتر	از اطاعت انسان از عقل و مبارزه با خرافات سخن می‌گفت.
مونتسکیو	از تفکیک قوای سیاسی و حقوق بشر دفاع می‌کرد.
ژان ژاک روسو	روسو بر اهمیت انتخابات تأکید می‌کرد و تشکیل حکومت را حاصل یک قرارداد اجتماعی می‌شمرد.

- به مرور این نظریه‌ها بین مردم رواج یافت و دیدگاه مردم تغییر کرد تا جایی که باعث شورش و حمله به زندان باستیل گردید.

(۱) امضای قانون اساسی و نظام مشروطه (۲) اعدام لویی شانزدهم و ماری آنتوانت

نتیجه

روسیه

روسیه کشوری عقب‌مانده در اروپا به شمار می‌رفت تا این که در قرن ۱۷م. با اقدامات پترکبیر، تزارکشور، راه تازه‌ای پیش گرفت:

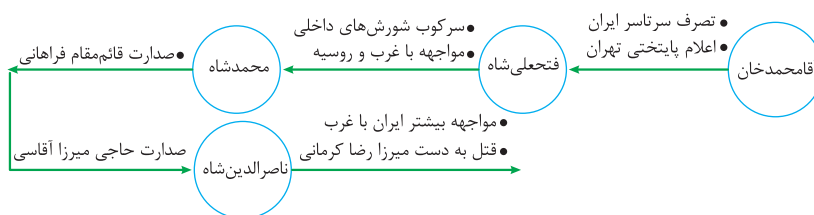
- اقدامات پترکبیر**
- استخدام کارشناسان اروپایی
 - تأسیس مدارس و دانشگاه‌های جدید
 - تقویت ارتش و نیروی دریایی
 - تلاش برای گسترش زمین و دسترسی به دریاهای آزاد

- جانشینان پترکبیر اقداماتش را ادامه دادند و در نهایت اقدامات نظامی در نواحی شرقی اروپا و حوزه دریای بالتیک، سیاه و خزر انجام دادند.
- نتیجه** در نهایت به جنگ‌های متعدد با ایران، عثمانی و برخی از کشورهای اروپایی مانند فرانسه منجر شد.

تاریخ دوازدهم: درس سوم

تحولات سیاسی عصر قاجار

به نمودار زیر که از روی کار آمدن آقامحمدخان تا به قتل رسیدن ناصرالدین‌شاه را در بر می‌گیرد، توجه کنید:

روابط خارجی ایران در عهد قاجار

